

Journal of
Buddhist Innovation Review

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิเคราะห์วัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทในฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

AN ANALYTICAL STUDY OF TEMPLES IN THERAVADA BUDDHISM.

AS A SOURCE OF INNOVATIVE BUDDHIST COMMUNICATION METHODS

Research Articles

บทความวิจัย

พระครูวินัยธรรุ่งฤทธิ์ จิตตินโน (รุ่งราศี)

Phrakru Winaithorn Rungrit Thittinno (Rungrasi)

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

M.A. Student Department of Buddhist Communication Innovation Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: rungritrungrasi@gmail.com

กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน Kanokwan Karunattittiyotin

อาจารย์ผู้รับผิดชอบและประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Responsible teacher and resident of the Buddhist Innovation Communication Program

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : kanokwan.kar@mcu.ac.th

บุญเลิศ โอฐสุ Boonlert Otsu

อาจารย์ผู้รับผิดชอบและประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Responsible teacher and resident of the Buddhist Innovation Communication Program

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : boonlert.ot@mcu.ac.th

Article history

Received: May 31, 2024 / Revised: July 16, 2024

Accepted: July 26, 2024 / Available Online: August 5, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) ศึกษาวิธีการสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล 2) ศึกษาวิธีการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) วิเคราะห์วิธีการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทปัจจุบันในฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร การสื่อสาร

หลักธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เกิดขึ้นหลังจากที่สมณะสิทธัตถะตรัสรู้ จึงได้พิจารณาธรรม (สาร) ที่พระองค์(ผู้ส่งสาร)ตรัสรู้เป็นเวลา 7 สัปดาห์ (เวลานั้นยังไม่มีวัดเกิดขึ้น) ทรงเห็นว่าพระธรรมที่พระองค์ทรง บรรลุนั้นมีความละเอียดอ่อน ยากต่อบุคคลจะรู้เข้าใจและปฏิบัติได้ ทรงเกิดความท้อพระทัยว่าจะไม่แสดงธรรม โปรตมหาชน ต่อมาท่านได้ทรงพิจารณาอย่างลึกซึ้ง แล้วทรงเห็นว่าบุคคล(ผู้รับสาร)ในโลกนี้มีหลายจำพวก บาง พวกสอนได้ บางพวกสอนไม่ได้ เปรียบเสมือนบัว 4 เหล่า จึงดำริที่จะแสดงธรรมต่อไป เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ แล้วก็ได้เสด็จไปยังเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยข้าราชการเข้าไปเฝ้า หลังจากทรงสดับธรรมที่ พระพุทธองค์ทรงแสดง ทรงเกิดความเลื่อมใสจึงถวายสวนเวฬุวันเป็นพุทธบูชา ด้วยทรงเห็นว่าเป็นที่สงบ่มาริณ ะเหมาะสำหรับอยู่บำเพ็ญธรรม ถือกัณว่าสถานที่นี้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา เรียกว่า วัดเวฬุวันมหาวิหาร การแสดงธรรมหรือการสื่อสารหลักธรรมของพระพุทธองค์ในวัดสมัยพุทธกาลจึงเกิดขึ้นที่ วัดเวฬุวัน เป็นวัดแรก เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้า(ผู้ส่งสาร)แสดง โอวาทปาติโมกข์(ตัวสาร) แก่พระสงฆ์สาวกจำนวน 1,250 รูป(ผู้รับสาร) แล้วส่งไปเป็นพระธรรมทูต(ผู้ส่งสาร)ประกาศพระศาสนา โอวาทปาติโมกข์ ที่ทรงแสดง ถือเป็นหลักธรรมคำสอนที่ สำคัญ หรือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา หลักธรรมดังกล่าว แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ หลักธรรม 3 อุดมการณ์ 4 และ วิธีการ 6(Sutta Pitaka, Volume: 2, Digha Nikaya, Mahavagga - 1. Mahapadana Sutta)และยังมีการ สื่อสารหลักธรรมเกิดขึ้นในวัดสมัยพุทธกาลอีกหลายวัด เช่น วัดเชตะวัน นิโครธาราม เป็นต้น นอกจากนั้นใน พระไตรปิฎกยังกล่าวถึงวัดอีกหลายแห่งที่มีประวัติคล้ายคลึงกัน คือ อุทิสถาวยโดยเศรษฐีหรือกษัตริย์ที่มีความ ศรัทธาในพระศาสนาในสมัยพุทธกาล เช่น อัมพการาม ไชยสถาน ปาวาริการาม (ปาวาริกัมพวัน) เป็นต้น วัด เหล่านี้มีทั้งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเองและถ่ายทอดผ่านพระสาวกให้ไปแสดงต่อหรือสื่อสารต่อจาก พระองค์ เป็นแบบ मुखปาฐะ(ช่องทางสื่อสาร) หรือ เรียกว่าเป็น พุทธนวัตกรรมการสื่อสารแบบไร้สาย ในสมัย พุทธกาลก็ได้

หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ 3 เดือน พระอรหันตสาวกที่ได้เคยฟังคำสั่งสอนของ พระองค์จำนวน500รูป ก็ประชุมทำปฐมสังคายนา ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา ใกล้เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ใช้เวลาสอบ ทานอยู่ 7 เดือน จึงประมวลคำสอน(สาร)ของพระพุทธเจ้าได้สำเร็จเป็นครั้งแรก นับเป็นบ่อเกิดของคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาบาลี(สาร) คำสอนที่ลงมติกันไว้ในครั้งปฐมสังคายนาและได้นับถือกันสืบมา เรียกว่า เถรวาท แปลว่า คำสอนที่วางไว้เป็นหลักการโดยพระเถระ คำว่า เถระ ในที่นี้ หมายถึงพระเถระผู้ประชุมทำสังคายนาครั้ง แรก และพระพุทธศาสนาซึ่งถือตามหลักที่ได้สังคายนาครั้งแรกดังกล่าว เรียกว่า นิกายเถรวาท อันหมายถึง คณะ สงฆ์กลุ่มที่ยึดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งถ้อยคำ และเนื้อความที่ท่านสังคายนาไว้โดยเคร่งครัด ตลอดจนรักษา แม้แต่ตัวภาษาดั้งเดิมคือภาษาบาลี(ตัวสาร)จึงเรียกได้ว่าเป็นการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร โดยมี พระไตรปิฎกเป็นสารและพระสาวกเป็นผู้ส่งสาร เห็นได้ว่า การสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสมัย พุทธกาลใช้กระบวนการและช่องทางการสื่อสารแบบถ่ายทอดคำสอนแบบปากต่อปาก เป็นการสื่อสารระหว่าง บุคคล (Interpersonal Communication) แต่หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน การสื่อสารด้าน พระพุทธศาสนามีช่องทางเพิ่มขึ้น คือ สื่อสิ่งพิมพ์(Printed Matter) เช่น เสาหินอโศก และใบลาน ต่อมา มีการ สังคายนา จัดหมวดหมู่คำสอน 3 หมวดหมู่ หรือ พระไตรปิฎก ในทางการสื่อสารจัดว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์

ปัจจุบันมีวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนสถานต่างๆ ได้จัดกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อเป็นการดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนหันมาสนใจ หลักธรรมในรูปแบบใหม่ๆ ผ่านสื่อใหม่และกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อเป็นการดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนหันมาสนใจ

โดยสอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับกลยุทธ์การสื่อสารร่วมกับสื่อใหม่ต่าง ๆ หรือจะเรียกว่า พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อให้มีความน่าสนใจในการสื่อสารและเน้นการนำเสนอไปที่แก่นแท้แห่งคำสอน

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

Abstract

This research article has 3 objectives: 1) study the methods of communicating Buddhist principles during the Buddha's time; 2) study the methods of creating innovative Buddhist communication methods of temples in Theravada Buddhism; 3) analyze the methods of communication of temples in Theravada Buddhism. Currently, as a source of Buddhist communication innovation

Communicating the principles of Buddhist temples during the Buddha's time It happened after the ascetic Siddhartha attained enlightenment. Therefore, he considered the Dhamma (message) that he (the messenger) had enlightenment in for 7 weeks. (At that time there were no temples) He saw that the Dhamma that he had attained was subtle. It's difficult for a person to know. Understand and be able to practice He became discouraged that he would not teach the Dhamma to please the public. Later, he considered it deeply. Then he saw that there were many types of people (receivers) in this world, some of whom could be taught, some of which could not be taught. It is like the four lotuses, so he intends to continue teaching the Dhamma.

When the Buddha gained enlightenment, he went to Rajgir. King Bimbisara and his officials went to see him. After listening to the teachings of the Lord Buddha, he gained faith and dedicated the Weluwan Garden to Buddha. because he saw that it was a peaceful and shady place Suitable for practicing Dhamma. This place is considered to be the first temple in Buddhism, called Wat Weluwan Mahavihara. The teaching of Dhamma or the communication of the Buddha's principles in temples during the Buddha's time took place at Weluwan Temple, the first temple. It was the place where the Lord Buddha performed. The Patimokkha teachings (messages) were given to 1,250 disciple monks (messengers) and sent as missionaries to preach the religion. The Patimokkha teachings that he gave are considered to be the main teachings (message). important or the heart of Buddhism Such principles are divided into 3 parts: 3 principles, 4 ideals, and 6 methods (Sutta Pitaka, Volume 2, Digha Nikaya, Mahavagga - 1. Mahapadana Sutta). And there were also many communication of dharma principles in temples during the Buddha's time. Temples such as Chetawan Nikrodharam Temple. In addition, the Tripitaka also mentions many other temples with a similar history, namely, they were dedicated by rich men or kings who had faith in religion during the Buddha's time. Such as Ampathakaram, Khositaram, Pavarikaram (Pavari Kampavan), etc. Those temples have both the Buddha's performance and the Buddha's teaching through his disciples to perform or communicate after him in the form of oral traditions. (communication channel) or called Buddhist innovation in wireless communication In the Buddha's time

Three months after the Lord Buddha passed into nirvana, 500 Arahants who had listened to his teachings gathered to conduct the First Council at Sattabannakhuha Cave. Near the city of Rajagaha in the Magadha region, it took 7 months of review to successfully compile the Buddha's teachings (messages) for the first time. It is considered the origin of the Pali Tipitaka (message). The teachings that were agreed upon in the

First Council and have been respected ever since are called Theravada, meaning teachings that were laid down as principles by the Thera. The word Thera here refers to the Elder who convened the first Council. And Buddhism which adheres to the principles that were first discussed is called Theravada sect, which means the group of monks that strictly adheres to the Buddha's teachings, both the words and the contents of the council. As well as preserving even the original language, which is Pali (the message), it can be said to be the creation of Buddhist communication innovations. With the Tripitaka as the message and the disciples as the messengers.

It can be seen that the communication of Buddhist principles during the Buddha's time used the process and communication channels of transmitting teachings by word of mouth. It is communication between people. (Interpersonal Communication) But after the Lord Buddha passed away, Nirvana There were additional channels for communicating about Buddhism, namely printed matter such as the Asoka stone pillar and palm leaves. Later, there was a council. Categorize the teachings into 3 categories or the Tipitaka. In terms of communication, it is classified as a printed media.

Currently, there are Theravada Buddhist temples and other places of worship that organize activities that present Dhamma content in new ways. through new media and interesting activities In order to attract Buddhists to pay attention. By inserting Buddhist teachings mixed with communication strategies with various new media. Or it is called Buddhist communication innovation in order to be interesting in communication and focus on presenting the essence of the teachings.

Keywords: Buddhist communication innovation

บทนำ

วัดในพระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสนสถานอันเป็นสถานที่ของพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์จำพรรษา มีขนาดพื้นที่ทั้งความกว้าง ความยาวที่ชัดเจน สำหรับใช้สื่อสารหลักธรรมและทำศาสนากิจของพุทธบริษัทและวัดยังต้องมีลักษณะเป็นสัปปายะเหมาะแก่การบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา(Commentary on Mahapadana Sutta) การสื่อสารหลักธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลเกิดขึ้นที่ วัดเวฬุวัน เป็นวัดแรกและเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้า (ผู้ส่งสาร) แสดง โอวาทปาติโมกข์ (ตัวสาร) แก่พระสงฆ์สาวกจำนวน 1,250 รูป (ผู้รับสาร) แล้วส่งไปเป็นพระธรรมทูตประกาศพระศาสนา โอวาทปาติโมกข์ ที่ทรงแสดง ถือเป็นหลักธรรมคำสอน (ตัวสาร) หลักธรรมดังกล่าวเป็นตัวสารที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ หลักธรรม 3 อุดมการณ์ 4 และ วิธีการ 6 หลักการ 3 อันเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาโดยย่อ ได้แก่ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ทั้งสามข้อนี้อาจอนุมานเข้ากับ ศีล สมาธิ และปัญญา อุดมการณ์ 4 ของพระพุทธศาสนา อันมีลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ได้แก่ 1) ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ 2) การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน 3) พระภิกษุและบรรพชิตไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใดๆ 4) พระภิกษุตลอดจนบรรพชิตต้องขอแก้ภัยด้วยอาการที่ไม่เบียดเบียน (คือการไม่เอ่ยปากเข้าชี้ข้อ และไม่ใช้ปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือย)

วิธีการ 6 ที่ธรรมทูตผู้เผยแผ่(ผู้ส่งสาร)พระพุทธศาสนาถือเป็นกลยุทธ์ เพื่อเป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ได้แก่ 1) การไม่กล่าวร้าย 2) การไม่ทำร้าย 3) ความสามัคคีในปาติโมกข์ (รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส) 4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร (เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง) 5) ที่นั่งนอนอันสงัด (สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ) 6) ความเพียรในอธิจิต (พัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอนแต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะเห็นว่า หลักธรรมคำสอน(ตัวสาร)ได้แก่ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 นั้น สามารถนำมาใช้ได้กับคนทุกเพศทุกวัย ทุกสาขาอาชีพได้อย่างงามบริบูรณ์ และยังมีการสื่อสารหลักธรรมคำสอนเกิดขึ้นในวัดสมัยพุทธกาลอีกหลายวัด เช่น วัดเชตวัน วัดนิโครธาราม บุปผารามวิหาร เป็นต้น หลักธรรมในครั้งนั้นมีทั้งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเองและถ่ายทอดผ่านพระสาวกให้ไปแสดงต่อหรือสื่อสารต่อจากพระองค์ ซึ่งเป็นแบบ मुखปาฐะ หรือ แบบปากต่อปาก จึงสามารถที่จะเรียกได้ว่าเป็น พุทธนวัตกรรมการสื่อสารแบบไร้สาย ในสมัยพุทธกาล หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน จะเห็นได้ว่า การสื่อสารหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีช่องทางเพิ่มขึ้น คือ สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Matter) เช่น เสาหินโอศก และใบลาน ต่อมา มีการสังคายนา จัดหมวดหมู่คำสอน 3 หมวดหมู่ คือ พระไตรปิฎก (ในทางการสื่อสารจัดให้เป็นสื่อสิ่งพิมพ์)

ปัจจุบันวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทของประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 นิกาย ได้แก่ ธรรมยุติกนิกาย และมหานิกาย ทั้ง 2 นิกาย ที่เห็นได้ชัดเจนในด้านการสื่อสาร จะมีข้อแตกต่างในการออกเสียงในภาษาบาลีในการทำสังฆกรรม คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย เกรงว่า กรรมวาจาจะวิบัติ ก็เลยต้องสวดออกเสียงบาลีให้ถูกต้องตามสำเนียงภาษามคธ แต่พระสงฆ์มหานิกายออกเสียงบาลีตามสำเนียงภาษาไทย ส่วนวิธีการสอนหลักธรรมของทั้ง 2 นิกายย่อมมีการสื่อสารแตกต่างกันแต่ก็ยังยึดหลักธรรมคำสอนคือพระธรรมวินัย เช่นเดียวกัน ในปัจจุบันการสื่อสารเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดน คือ การรับข่าวสาร เป็นไปด้วยความรวดเร็วทันใจ และทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และจาก Website ต่างๆ เสนอข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้อย่างต่อเนื่อง การสื่อสารคำสอนของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทไปยังพุทธศาสนิกชน ด้วยวิธีการท่องจำแบบดั้งเดิมจนมาถึงการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธศาสนาในโลกยุคปัจจุบัน จึงควรยึดหลักการและวิธีการในการเผยแผ่ ดังนี้ หลักประโยชน์ 3 หลักไตรสิกขา (Thai Tripitaka, 1996; 20/319/91) และศักยภาพของมนุษย์ ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรในประเทศไทยที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น วัดควรใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านการสื่อสารของวัดให้มีฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร แต่การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์วิธีการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทปัจจุบันในฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญด้านการสื่อสารของวัดในสมัยพุทธกาล

ก. วิธีการศึกษา : การวิจัยเชิงเอกสาร

ข. แหล่งข้อมูล : พระไตรปิฎกและอรรถกถารวมถึงคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และหนังสือตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ก. วิธีการศึกษา : การวิจัยเชิงเอกสาร

ข. แหล่งข้อมูล : พระไตรปิฎกและอรรถกถารวมถึงคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และหนังสือตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ค. การเก็บรวบรวมข้อมูล : โดยการรวบรวม ข้อมูล ศึกษาจากเอกสาร และส่วนที่เป็นคำอธิบายจาก หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

จ. การสรุปผล : อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบได้ดังนี้

1.การสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เกิดขึ้นใน วัดเวฬุวัน (ช่องทางสงสาร) เป็นวัดแรก ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง โอวาทปาติโมกข์ (ตัวสาร) โดยมีองค์พระพุทธเจ้าเป็นผู้แสดงธรรม หรือ (ผู้สงสาร) มีพระสงฆ์สาวก จำนวน 1,250 รูป เป็น (ผู้รับสาร) และยังมีพระสูตร (ตัวสาร) อีกมากมายที่เกิดขึ้นในวัดต่างๆสมัยพุทธกาลเช่นในวัดพระเชตะวัน (ช่องทางสงสาร) เช่น มหามงคลสูตร, ธัคคสูตร, ทสธัมมสูตร, สาราณียธรรมสูตร, อหิราชสูตร, เมตตานิสังสสูตร, ศิริมานนทสูตร, ธัมมนิยามสูตร, อปฺปนณฺณสูตร, อนุตตรียสูตร, พลสูตร, มัคควิกังคสูตร, โลกธัมมสูตร, ทสนารถกรณธัมมสูตร พระสูตรทั้งหมดนี้เป็น(ตัวสาร)ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมให้กับพุทธบริษัท (ผู้รับสาร) ได้รับฟังเองและแสดงให้พระสาวกฟัง (เป็นผู้รับสาร) เพื่อให้ไปแสดงแทนพระองค์(เป็นผู้สงสาร) ตัวอย่างพระสูตรที่แสดงที่ วัดพระเชตะวัน ได้แก่ พระสูตรที่พระพุทธเจ้า (ผู้สงสาร) ทรงให้พระสาวกได้แก่พระอานนท์ (ผู้รับสาร/ผู้สงสาร) ไปแสดงได้แก่ ศิริมานนทสูตร เนื้อหาพระสูตรมีดังนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล ท่านพระศิริมานนท้ออาพาธ ได้รับทุกข์เป็นไข้หนัก ท่านพระอานนท์จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระศิริมานนท้ออาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนักขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดอนุเคราะห์เสด็จไปเยี่ยมท่านพระศิริมานนท้อยู่เถิด พระพุทธเจ้าข้า”พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ถ้าเธอเข้าไปหาแล้วกล่าวสัญญา 10 ประการแก่ศิริมานนท์ภิกษุ (ผู้รับสาร) เป็นไปได้ที่การอาพาธของศิริมานนท์ภิกษุจะสงบระงับโดยฉับพลันเพราะได้ฟังสัญญา 10 ประการนี้ สัญญา 10 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. อนิจจสัญญา
2. อนัตตสัญญา
3. อสุภสัญญา
4. อาทีนวสัญญา
5. ปหานสัญญา
6. วิราคสัญญา

7. นิโรธสัญญา 8. สัพพโลเก อนภิตตสัญญา

9. สัพพสังขารสุ อนิจจสัญญา 10. อานาปานสติ

อนิจจสัญญา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี พิจารณาว่า ‘รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง’ เป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงในอุปาทานชั้น5นี้อย่างนี้เรียกว่าอนิจจสัญญา (Thai Tripitaka, 1996; 24/128/60)

2. วิธีการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท เกิดขึ้นหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน สาวกของพระองค์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์และมีใช้พระอรหันต์(ผู้ส่งสาร)ได้ช่วยบำเพ็ญกรณียกิจเผยแผ่พระพุทธวจนะ(สาร)อันประเสริฐไปทั่วประเทศอินเดียและขยายออกไปทั่วโลก เป็นที่ยอมรับว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความเป็นจริง มีเหตุผลเชื่อถือได้และเป็นศาสนาแห่งสันติภาพและเสรีภาพอย่างแท้จริง หลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมเทศนาอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ โอวาทปาติโมกข์ ได้แก่ตัวสาร (การทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์) นั่นก็ถือได้ว่าเป็นวิธีการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร เป็นการสื่อสารหลักคำสอนสำคัญอันเป็นการวางรากฐานของพระพุทธศาสนา Suttantapitaka Mahāvagga ซึ่งอาจสรุปใจความได้เป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ หลักการ 3 คือ พุทธนวัตกรรมการที่เป็นแนวทางให้พุทธบริษัทพึงปฏิบัติ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อุดมการณ์ 4 คือ จุดมุ่งหมายสูงสุดของพระภิกษุ ได้แก่ มีความอดทนอดกลั้น (ขันติ) มุ่งเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน (พ้นจากภัยในวัฏสงสาร) ไม่เบียดเบียนหรือสร้างความทุกข์ให้ผู้อื่น มีจิตใจสงบโดยใช้วิธีการ 6 คือหลักการปฏิบัติของพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่หรือพุทธนวัตกรรมการ อันได้แก่ ไม่กล่าวร้ายหรือโจมตีความเชื่อของผู้อื่น ไม่ทำร้ายหรือไม่บังคับข่มขู่ สรรวมระวางในพระปาฏิโมกข์ (ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยอันดี) รู้จักประมาณการบริโภค (รู้จักพอ) อยู่ในสถานที่สงบและเพียรฝึกฝนจิตใจให้สงบยาม (Thai Tripitaka, 1996:10/90/50)

3.วิธีการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทปัจจุบันในฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร วัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทปัจจุบันหลาย ๆ วัดยังคงนำพุทธวิธีการสื่อสารในสมัยพุทธกาลมาใช้ อย่างทันสมัยโดยการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร นั้นหมายถึง สื่อใหม่ ๆ ที่ผลิต จัดเตรียม และนำเสนอเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่เข้าใจได้ง่าย เห็นเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร ที่วัดในปัจจุบันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนพุทธศาสนิกชนและเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี โดยจะยกตัวอย่างให้เห็นจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยการพัฒนาวัดตามแนวทาง 5สและหลักสัปปายะ7 ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม” โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน

2. เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจและปัญญา โดยการบูรณาการแนวคิด 5 ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคมสู่ประชาชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

3. เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูล องค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์

4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องวิธีการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทในฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรม การสื่อสารผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. วิธีการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เป็นยุคของการสื่อสารโดยคำพูด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้วิธีมุขปาฐะ ในยุคพุทธกาลเมื่อพระพุทธศาสนากำเนิดขึ้นครั้งแรกมีสาวกผู้ปฏิบัติตามคำสอน พระพุทธเจ้าทรงปรารถนาจะให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักของชนมหาชน จึงได้ส่งสาวกออกประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธองค์ส่งสาวกรุ่นแรกออกไปประกาศศาสนานั้นได้มีพระดำรัสดังที่ปรากฏในวินัย Vināyapitaka Mahāvagga (Thai Tripitaka, 1996: 4/32/37) ในครั้งนั้น มีพระสมณทูตจำนวน 60 รูปเกิดขึ้นครั้งแรก การเผยแผ่ธรรมในครั้งนั้นโดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก อะไรคือประโยชน์ ในพระพุทธศาสนาแสดงประโยชน์ไว้ 3 ประการดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค Suttantapitaka Sanyuttanikāya Narāvagga (Thai Tripitaka, 1996:16/67/29) พระธรรมทูตน่าจะเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยนี้ ต่อมาเมื่อจำนวนภิกษุมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง จนกระทั่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายในมหาปรินิพพานสูตร Suttantapitaka Digha Nikaya Mahāvagga (Thai Tripitaka, 1996: 10/141/145) ความว่า “ว่า “ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัณฑิตแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็น ศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” รูปแบบที่ใช้ในยุคนี้คือ การท่องจำด้วยวาจาและการสาธยายทั้งโดยบุคคลคนเดียวหรือสาธยายเป็นหมู่คณะ เช่นการสาธยายพระวินัยโดยการสวดปาฏิโมกข์ กระบวนการในยุคนี้เป็นการเผยแผ่ปากต่อปาก โดยอาจารย์จะสอนศิษย์ด้วยวาจา จากนั้นศิษย์ก็จะจดจำจนขึ้นใจและสาธยายต่อเมื่ออาจารย์เสียชีวิตลง ลูกศิษย์ก็จะเป็นอาจารย์ต่อไป ส่วนในการเผยแผ่ต่อคนทั่วไปก็จะใช้การเทศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การอภิปรายธรรม

ในด้านประสิทธิผลนั้น การใช้วิธีการสื่อสารหรือเผยแผ่ในยุคนี้จะมีผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนคนที่มาฟังหรือความสามารถของผู้แสดงธรรม(ผู้รับสาร) ในสมัยพุทธกาลมีบันทึกไว้ว่าบางครั้งมีคนฟังจำนวนหลายแสนคนดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่พระเจ้าพิมพิสาร ที่ลัฏฐิวัน ครั้งนั้นมีคนฟังถึง 12 นหุต (หนึ่งแสนสองหมื่นคน) พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือทุกข สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน Vināyapitaka Mahāvagga (Thai Tripitaka, 1996: 4/58/63) มีข้อความตอนหนึ่งว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่พราหมณ์คหบดีชาวมคร 11 นหุต ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นประมุข ณ ที่นั้นนั้นแล ดุจผ้าที่สะอาด ปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดีฉะนั้น พราหมณ์คหบดีอีก 1 นหุต แสดงตนเป็นอุบาสก” ในการเผยแผ่โดยวิธีมุขปาฐะนี้ ประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของผู้แสดงและของผู้ฟังด้วย

ผลกระทบของวิธีการมุขปาฐะ คือ การเปลี่ยนแปลงความคิดของคนจำนวนมาก หากไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าก็อาจจะรับมือกับคนจำนวนมากไม่ได้

2. ศึกษาวิธีการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธศาสนาเถรวาทใช้ภาษาบาลีหรือมคธเป็นภาษาบันทึกพระพุทธศาสนา ดังนั้นในยุคต่อมาจึงมีการพิมพ์คัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เรียกว่าพระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่น ๆ เป็นภาษาบาลี พระไตรปิฎกเกิดขึ้นครั้งแรกมีผู้สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นตั้งแต่การสังคายนา ครั้งที่ 1 ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 7 เดือนโดยปรารภเหตุพระสุภัททพุมพิต พระมหากัสสปะจึงได้ดำริว่า เอาเถิด ท่านทั้งหลาย พวกเราจงสังคายนา พระธรรมและพระวินัย เกิด ในภายหน้าสภาวะมิใช่ธรรมจักรุ่งเรือง ธรรมจักเสื่อมถอย สภาวะมิใช่วินัยจักรุ่งเรือง วินัยจักเสื่อมถอย ภายหน้าธรรมวาทีบุคคลจะมีกำลัง ธรรมวาทีบุคคลจักเสื่อมกำลัง อวินยวาที บุคคลจักมีกำลัง วินยวาทีบุคคล จักเสื่อมกำลัง ฯ Vinaipitaka Chulavagga (Thai Tripitaka, 1996: 7/614/303) ในการทำสังคายนาครั้งนั้นมีระบุไว้เพียงพระธรรมและพระวินัย ไม่มีพระอภิธรรมในการทำสังคายนาครั้งนั้นยังคงใช้วิธีมุขปาฐะ ยังไม่ได้จดจารึกลงในเอกสารใดๆ

หลังการทำสังคายนาครั้งที่สาม พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทำการบันทึกหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาลงบนเสาหินและส่งพระเถระออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศอีก 9 สาย

คำสอนของพระพุทธเจ้าท่านจารึกไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วยภาษาบาลีซึ่งสามารถแบ่งลำดับชั้นของคัมภีร์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. พระไตรปิฎก เป็นหลักฐานชั้นหนึ่ง เรียกว่า บาลี
2. คำอธิบายพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานชั้นสอง เรียกว่า อรรถกถา หรือ วัณณา
3. คำอธิบายอรรถกถา เป็นหลักฐานชั้นสาม เรียกว่า ฎีกา
4. คำอธิบายฎีกา เป็นหลักฐานชั้นสี่ เรียกว่า อนุฎีกา
5. นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่แต่งขึ้นภายหลังเป็นทำนองอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่มีในคัมภีร์

พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ หนังสือประเภทนี้ เรียกว่า “ทีปนี” หรือ “ทีปิกา” หรือ “ปทีปิกา” และหนังสือที่อธิบายเรื่องปลีกย่อยต่าง ๆ ที่มีในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือประเภทนี้ เรียกว่า “โยชนา” หนังสือทั้งสองประเภทนี้จัดเป็นคัมภีร์อรรถกถา คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่สุด การบันทึกใช้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่จารึกคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ในขณะที่ภาษาสันสกฤตใช้บันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

พระไตรปิฎก (สาร) เป็นหลักฐานชั้นแรก คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมีถึง 84,000 พระธรรมชั้นแบ่งเป็น 3 หมวด คือ หมวดที่หนึ่ง พระวินัย ว่าด้วยเรื่อง ระเบียบ กฎ ข้อบังคับควบคุมกิริยามารยาท ของภิกษุสงฆ์ มีทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ มี 21,000 พระธรรมชั้น หมวดที่สอง พระสูตร ว่าด้วยเรื่องราว นิทาน ประวัติศาสตร์ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนและทรงสนทนากับบุคคลทั้งหลายอันเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ ที่ทรงสอน เปรียบเทียบเป็นอุปมาอุปไมย เป็นต้น มี 21,000 พระธรรมชั้น และหมวดที่สามพระอภิธรรมว่าด้วยธรรมชั้นสูง คือ ว่าด้วยเรื่องเฉพาะคำสอนที่เป็นแก่น เป็นปรมัตถ์ ในรูปปรัชญาล้วน ๆ มี 42,000 พระธรรมชั้น คำสอนทั้ง 84,000 พระธรรมชั้นนั้นเรียกว่า “ธรรมวินัย” ธรรมวินัย(สาร)เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดของชาวพุทธ เพราะถือเป็นสิ่งแทนองค์พระศาสดา

ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน Suttantapitaka Digha Nikaya Mahavagga (Thai Tripitaka, 1996: 10/141/147) ความว่า “ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยการล่วงไปแห่งเรา” ดังนั้น กล่าวได้ว่าพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์ที่บรรจุพระธรรมและวินัยจึงเป็นคัมภีร์ (สาร) ที่สำคัญมากที่สุดของชาวพุทธและถือได้ว่าเป็นการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร โดยมีการสื่อสารเป็นลายลักษณ์อักษร

3. วิธีการสื่อสารของวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทปัจจุบันในฐานะเป็นแหล่งพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร การสื่อสารในปัจจุบันเป็นยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัลทางอินเทอร์เน็ตหลังจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุและโทรทัศน์ได้รับความนิยมจนกระทั่งมีสถานีวิทยุธรรมะและสถานีโทรทัศน์พระพุทธศาสนา เมื่อต่อมาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นเทคโนโลยีที่ร้อนแรงที่สุด สะดวกที่สุด เข้าถึงคนได้มากที่สุดตามการใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศนั้น จากนั้นเป็นต้นมาการใช้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet) ในประเทศไทยได้รับความนิยมอย่างสูงและมีความต้องการใช้งานเพิ่มสูงขึ้นทุกวัน ทั้งปริมาณผู้ใช้และปริมาณอัตราการรับส่งข้อมูลที่มีปริมาณมากขึ้นทุกวัน จนกระทั่งมีรัฐวิสาหกิจได้นำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเชิงพาณิชย์

ปัจจุบันมีการนำเอาพระไตรปิฎกเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก มีทั้งฉบับภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษเป็นต้น คนรุ่นใหม่สามารถศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทุกโอกาสที่ต้องการ โดยผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ เมื่อมีเว็บไซต์เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงทำให้องค์กรทางศาสนา วัดสถาบันองค์กรอิสระต่างๆได้สร้างเว็บไซต์ขึ้นมาเพื่อเป็นช่องทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดที่ใช้ช่องทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตในยุคแรกๆเช่นวัดป่าบ้านตาด เป็นต้น จากนั้นก็มีวัดและองค์กรทางศาสนาใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตหลายแห่งโดยผ่านทางเว็บไซต์ เป็นการสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารของวัดในปัจจุบันโดยใช้การสื่อสารเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเผยแผ่หลักธรรมคำสอน

บทสรุป

พุทธนวัตกรรมการสื่อสารหลักธรรมคำสอนมีการเริ่มต้นมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา พัฒนาการแห่งคัมภีร์พระพุทธศาสนามีพัฒนาการ 3 ยุค คือ (1) ยุคมุขปาฐะ ระยะการสืบทอดพระธรรมวินัยโดยระบบปากต่อปาก ผู้มีบทบาทสำคัญมี 3 รูป คือ พระพุทธเจ้า พระอานนท์ และพระอุบาลี (2) ยุคพระสูตร ระยะการสืบทอดพระธรรมวินัยโดยการรวบรวมร้อยเรียงเป็นพระสูตร ผู้มีบทบาทสำคัญมี 3 รูป คือ พระมหากัสสปเถระ พระอุบาลี และพระอานนท์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน 3 เดือน พระมหากัสสปเถระเป็นประธานจัดประชุมสังคายนา ร้อยเรียงพระธรรมเทศนาเป็นพระสูตร รวบรวมพระวินัยเป็นหมวดหมู่ (3) ยุควิชาการ ระยะการสืบทอดพระธรรมวินัย โดยการแต่งคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้มีบทบาทสำคัญมี 3 ท่าน คือ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ พระมัชฌันติกะ และพระมหาเวส (Phra Maha Somjit Sammapanyo, 2004, p. 50)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินการมาตามลำดับโดยใช้อุปกรณ์ของแต่ละยุค แต่พอมาถึงปัจจุบัน เมื่อโลกเจริญมากขึ้นจึงมีพัฒนาการในการเผยแผ่โดยเพิ่มวิทยุโทรทัศน์และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา จึงพอจะแบ่งออกเป็น 5 ยุค

1. ยุคการสื่อสารโดยคำพูดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้วิธีมุขปาฐะ

2. ยุคการสื่อสารโดยการเขียนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเขียนตามผนังถ้ำ จารึกลงใบลาน
3. ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา
4. ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุโทรทัศน์
5. ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัลมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางดาวเทียม และอินเทอร์เน็ต

ในแต่ละยุคมีรูปแบบกระบวนการและประสิทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป วิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้นๆ แต่พอความเจริญผ่านไป พระพุทธศาสนาก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เหมาะสมกับคนในยุคสมัย ในแต่ละยุคมีประวัติ รูปแบบกระบวนการและประสิทธิผลของการใช้วิธีการตามยุคสมัยหรือจะเรียกว่าเป็น “พุทธนวัตกรรมการสื่อสารของแต่ละยุคสมัยก็ได้”

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาทำให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดกับวัดในพระพุทธศาสนาเถรวาทในปัจจุบัน

1. พระภิกษุต้องได้ศึกษาเล่าเรียนในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แตกฉานเพื่อที่จะนำไปเผยแผ่และสื่อสารหลักธรรมได้อย่างถูกต้อง
2. นำพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ทันสมัยมาใช้กับวัดในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนภายในวัดให้เข้าใจง่ายเป็นรูปธรรมและเป็นไปด้วยความถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย
3. ปรับทัศนียภาพภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่นและรื่นรมย์เหมาะกับการเข้ามาปฏิบัติธรรม และศึกษาหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆของวัดในปัจจุบันที่คาดว่าจะมีผลต่อการสื่อสารหลักธรรมเช่น ศึกษาองค์ประกอบของวัดในด้านความรู้ของพระสงฆ์ สามเณรและด้านกายภาพของวัด
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างการรับรู้ข้อมูลการสื่อสารหลักธรรมเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรมของวัดในการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน
3. ควรมีการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุและสามเณรกับประชาชนในชุมชนที่แสดงถึงทัศนคติด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการปรับปรุง แก้ไข ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของวัดให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย โดยการร่วมมือจากทุกภาคส่วน

Reference

Books

- Dhamma Pitaka (P.A.). (2004). *Buddhist Method of Teaching*. Bangkok; Sahathamika Limited.
- Phra Theppariyatisuthi (Worawit Kongkhapanyo). (2017). *Sangha's Manual on Sangha matters. and Religion*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya*
Bangkok: MCU Press
- Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A.Payutto). (1975). *Fund for building a temple, Wat Wajirathampathip*.
New York

Journal

- Phra Witthaya Yanavetee and Phrabaidika Katavoot kavasakatammo (2021). THE EVALUATION OF ACHIEVEMENT OF TRAINING CURRICULUM IN TRAINER MONK DEVELOPMENT PROJECT. *Journal of Institute of Trainer Monk Development*. (January-June), 4 (1); 27. (in Thai)

Thesis

- Benjaporn Techapreechawong (2021). Buddhist Teaching Integration to ICF Coach's Core Competencies. Doctor of Philosophy Buddhist Studies Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.